

Over Veldleeuweriken en Visdieven op bollenland

Toen ik in de jaren zestig van de vorige eeuw op de middelbare school zat, werden tijdens de literatuurlessen Nederlands niet alleen de grote zeventiende-eeuwse dichters nog behandeld, maar ook minder bekende waaronder ene Dirk Rafaëlszoon Camphuysen. Van hem lezen we het gedicht *Mayschen morghenstondt* (vroeg ochtend in mei), waarvan de laatste strofe nu nog terug te vinden is op het het Spinozahuisje in Rijnsburg. Daar staat te lezen:

*Ach! Waren alle Menschen wijs,
En deden daer by wel:
De Aerde was een Paradijs
Nu isse meest een Hel.*

Deze regels maakten destijds diepe indruk, maar mij is ook altijd bijgebleven dat ergens in het gedicht een leeuwerik zong. In die tijd was de vogelliefhebber in mij nog niet ontwaakt. Kennelijk liep de fantasie ver op de concrete belangstelling vooruit.

Onlangs heb ik de betreffende strofe weer eens opgezocht. Er staat:

*De aerd is met gebloemt geciert
Het Bijken ga'ert zijn was,
Het Leeuwerickjen tiereliert,
En daelt opt nieuwe gras.*

Het zijn eenvoudige regels, die mij niet vanwege de poëzie, maar om de inhoud zijn bijgebleven.

Vanaf 1976 ging ik vele jaren elke lente een week naar Oosterend op Terschelling. Daar liep altijd een Duitse dame uit het Ruhrgebied, die jaarlijks elk seizoen een week op het eiland verbleef. Haar voorkeur ging zonder meer uit naar het voorjaar vanwege 'Die Lärchen'. Ik geloofde haar wel en maakte mijn tochten over het eiland op zoek naar andere soorten zoals Rotganzen en kiekendieven. In die tijd was de Veldleeuwerik ook nog de meest verbreide vogel in Nederland.

Uit de jaren negentig kan ik me een vergadering van het Milieu Overleg Bollenstreek herinneren waarop Udo Hassesfras op een gegeven moment wat onrustig begon te worden, omdat hij de volgende morgen vroeg tussen Hillegom en Lisse Veldleeuweriken moest gaan tellen. In die tijd

zag en hoorde ik tijdens mijn hardlooptoer over de Zwartelaan de vogels wel, maar stond er letterlijk niet bij stil hoe bijzonder dat verschijnsel in Nederland aan het worden was.

Voor het broedseizoen van 2002 benaderde Kees Langeveld mij in verband met het 'bollenvogelproject' van de Agrarische Natuur- en Landschapsvereniging Geestgrond. Hij vroeg of ik een aantal percelen bollengrond tussen Hillegom en Lisse wilde gaan inventariseren op broedvogels. Omdat het om een klus ging die te overzien leek, stemde ik toe.

De eerste keer dat ik op een ochtend het bollenland aan de Zwartelaan betrad, voelde dat nogal onwennig. Ik vroeg me af waarom ik op dit tijdstip niet naar de duinen of het strand ging. Ik besepte nog niet dat het inventariseren van bollenvogels een dierbare bezigheid zou gaan worden. Inmiddels ben ik toe aan een zesde voorjaar.

De 'methode' is eenvoudig. Van maart tot in juni loop ik een aantal keren langs de zijkanalen van de percelen van de familie Zeestraten aan de Zwartelaan, de Hyacinthenlaan en de Leidsestraat, en noteer vogels die territoriaal gedrag vertonen. Tussen de bedden met bloembollen begeef ik mij dus niet. De totale oppervlakte betreft zo'n 16 hectare bollengrond.

De percelen zijn omgeven door sloten en worden omringd door andere bollengrond. Dat maakt het inventariseren lastig, want hoort een hoog in de lucht zingende Veldleeuwerik nu bij het ene of het andere perceel? En ook een Gele Kwikstaart vliegt wel eens naar de overkant van de sloot. Daardoor kom ik jaarlijks meer tot een schatting van het aantal mogelijke broedparen dan dat ik van een officiële inventarisatie wil spreken.

De tabel geeft mijn constateringen ten aanzien van territoriaal gedrag van bollenvogels en mogelijke broedgevallen in de loop van vijf jaren weer:

	2002	2003	2004	2005	2006
Patrijs	4	2	1	2	2
Scholekster	4	3	3	2	3
Kievit	1-2	1	2	1	1
Veldleeuwerik	23	22	16	18	14
Gele Kwikstaart	15	17	9	12	10

Het overzicht toont een afnemende tendens waarbij je moet aantekenen dat de broedvogelbevolking van een perceel bepaald wordt door het gewas dat erop geteeld wordt. Tulpen- en narcissenvelden zijn voor Veldleeuweriken en Gele Kwikstaarten veel meer in trek dan velden met hyacinten.

In de in het gebied liggende sloten stel ik elk jaar broedgevallen van Fuut, Meerkoet, Wilde Eend en Knobbelzwaan vast. Vroeg in het voorjaar verblijven daar ook altijd nog Slob-, Kuif- en Krakeenden. De laatste soort neem je steeds meer in het bollenland waar.

Visdiefjes vormen een hoofdstuk apart. In 2003 lag net buiten het onderzochte gebied ten zuiden van de Hyacinthenlaan een kaal stuk land, waar vijf paren gingen broeden. Zij moesten zich tussen later opkomende plantjes zien te redden.

In 2004 en 2005 stonden op ditzelfde stuk weer gewoon narcissen en waren er gemakkelijk vier territoria van Veldleeuweriken aan te wijzen. Tien broedparen Visdieven vestigden zich in 2004 op een stukje braakliggend land aan de Zwartelaan, dit keer binnen het onderzochte gebied. Het broeden ging voorspoedig, maar werd op het laatste moment verstoord door een Vos vanuit het dichtbij gelegen polderbos van het landgoed Keukenhof. Daarvoor was gelukkig het broeden van twee paar Kleine Plevieren op het hetzelfde stukje grond succesvol verlopen.

In 2005 broedden weer negen paar Visdieven in het gebied tussen Veenenburgerlaan en Hyacinthenlaan. De eigenaar van dit stuk grond heeft zelf plezier in dit gebeuren en naar zijn zeggen heeft hij er al zeker vijf jaar broedende Visdieven. Het begon met één of twee paar, in 2006 kon je met twaalf paar zelfs van een kleine kolonie spreken.

Veldleeuweriken en Visdieven hebben dus hun vaste plekken op het bollenland, en weten zich aan nieuwe terreinomstandigheden aan te passen, zolang er maar geschikte plekken zijn.

Het aantal soorten broedvogels op het bollenland is natuurlijk beperkt, maar als je kijkt naar de soorten waar het om gaat, zijn ze de aandacht en het zo mogelijk beschermen zeker waard. Daarom vond ik het een heel goede zaak dat in het vorig voorjaar door de Agrarische Natuur- en Landschapsvereniging Geestgrond het initiatief genomen werd tot een grootschaliger inventarisatie van het bollengebied. Dat leverde min of meer een totaalbeeld van de Bollenstreek op. In de komende jaren wil men dit onderzoek verbeteren en nog meer de natuurwaarden van de bollengrond vastleggen.

Wellicht dat in de toekomst niet het land de vogel, maar de vogel het land zal beschermen!

Naast de territoria van de zogenaamde bollenvogels zijn ook de waarnemingen van andere soms op het land verblijvende soorten interessant. Als leukste voorbeelden daarvan noem ik IJsvogel, Watersnip, Bruine Kiekendief, Oeverloper en Rietzanger.

In het afgelopen decennium is wel duidelijk geworden hoe slecht het in Nederland met de Veldleeuwerik gaat: vergeleken met dertig jaar geleden is de soort met 90% afgenomen!

Daardoor is de Bollenstreek en dan in het bijzonder het gebied tussen Hillegom en Lisse landelijk gezien een van de weinige plekken waar je deze vogel nog in redelijke aantallen kunt zien en vooral horen. Je moet dan hooguit even wachten tot er geen vliegtuig- of verkeerslawaai in de buurt is.

Soms loop ik op een mooie ochtend in april langs een in bloei staand bollenveld, met uitzicht op de bosrand (met molen) van Keukenhof. Als dan de zon doorbreekt en de Veldleeuweriken jubelend opstijgen, is dat echt genieten en lijkt op een of andere manier de 17^e eeuw heel nabij. En dan kom ik - zo'n veertig jaar na de middelbare school - weer uit bij de dichtregel van Camphuysen, waar ik mij ooit een voorstelling van maakte.

Vogels waarnemen op het bollenland is voor mij een geliefde bezigheid geworden die ervaringen oplevert die je elders in Nederland niet zo gauw meer opdoet.

Louis van Trigt

Dit artikel is ook verschenen in De Duinrel 13(1).